

Česká literatura v čítankách

Sylaby

PhDr. Milena Šubrtová, Ph.D.

Předmět představuje vstup do literárněhistorického studia literatury pro děti a mládež. Rekapituluje nejdůležitější tendence literárního vývoje od sklonku 18. století do meziválečného období s důrazem na intencionální tvorbu pro děti a mládež.

Rady a tipy pro studium:

- **Studujte s přihlédnutím k sylabům podle doporučené literatury v IS.**
- **Kombinujte studium odborné literatury s vlastní četbou beletrie (viz seznam četby zadaný v I. semestru).**
- **Těžiště práce spočívá v samostudiu; přednášky a konzultace vyučující nemohou obsáhnout veškerou problematiku a slouží především jako inspirace pro vlastní interpretační přístupy k literatuře (nutná znalost společensko-historického kontextu i kontextu světové a národní literatury jako předpoklad pro úspěšné studium literatury pro děti a mládež).**
- **Vyvarujte se kolektivního „zpracovávání otázek“ a studia z cizích zápisků či výpisků!**

Počátky literatury pro děti a mládež, intencionální a neintencionální složka četby dětí a mládeže, předpoklady vzniku intencionální literatury pro děti a mládež v evropském kontextu (sklonok 17. století) a v kontextu české literatury (70. léta 18. století) – společenský vývoj a důležité reformy.

Literatura pro děti a mládež za obrození, periodizace a program národního obrození, hlavní znaky obrozenecké kultury (synkretičnost, lingvocentrismus, překladovost, mystifikace, folklorismus), složení čtenářské i autorské základny. Výrazné osobnosti podmiňující rozvoj české literatury: J. Dobrovský, J. Jungmann. Novinářské a ediční aktivity: V.M. Kramerius a V.R. Kramerius. Knížky lidového čtení, didaktizující beletrie pro děti, adaptace z němčiny, lidovýchovný proud, literatura s historickou tematikou (V.M. Kramerius, V.R. Kramerius, J. Rulík, F.J. Tomsa, F. Doucha, J. Linda), sentimentální literatura a tvorba pro dívky (M.D. Rettigová, Marie Antonie), poezie pro děti (K.A. Vinařický, V. Zahradník, V. Nejedlý) včetně neintencionální tvorby (A. J. Puchmajer, K.H. Mácha, F.L. Čelakovský, J. Kollár). Divadlo a drama, loutkové divadlo a jeho role za obrození, vývoj českých divadelních scén (V. K. Klicpera, J. K. Tyl). Sběratelská a adaptátorská činnost. Osobnost a dílo K.J. Erbena, B. Němcové, romantismus (jeho hlavní představitelé ve světové literatuře) a jeho koncepce folklóru. Realistické literární tendence (představitelé realismu v české a světové literatuře), politická satira (K. H. Borovský).

Rozvoj literatury pro mládež ve druhé polovině 19. století, literární generace a skupiny ovlivňující vývoj celonárodního písemnictví (májovci, ruchovci, lumírovci – směřování, tvorba a představitelé), změny v žánrové skladbě literatury pro mládež, inspirace ze světové literatury (Ch. Dickens, J.F. Cooper, J. Verne, H.Ch. Andersen, Lewis Carroll, O. Wilde, E.A. Poe aj.). Pokračování ve sběratelských, adaptátorských a edičních aktivitách (M. Mikšíček, B.M. Kulda, F. Bartoš, F. Sušil). Rozvoj autorské pohádky (J. Karafiát). Nedostatek původní příběhové prózy (F.J. Andrlík, F. Pravda, F. Doucha, neintencionální četba mládeže – K.V. Rais, Z. Winter, V.B. Třebízský, A. Jirásek, S. Čech). Próza s dívčí hrdinkou (neintencionální četba K. Světlá, E. Krásnohorská - její tvorba a emancipační aktivity). Umělecky hodnotná básnická tvorba poslední třetiny 19. století (F. Doucha, J.V. Sládek, K.V. Rais, J. Kožíšek).

Literatura pro mládež od počátku 20. století do meziválečného období, otázka literárněhistorického mezníku (90. léta v celonárodní literatuře, Česká moderna, dekadence, impresionismus, symbolismus, naturalismus – charakteristika a představitelé, počátek 20. století v literatuře dětské), oživení tvorby i odborného zázemí v oblasti literatury pro děti a mládež. Vznik odborné revue Úhor, Společnosti literatury pro mládež, vydání prvních dějin české literatury pro mládež (V.F. Suk, O. Pospíšil, J. Petr), rozšíření specializovaných edic a nakladatelství pro děti (F. Topič, J. R. Vilímek, G. Voleský). Rozvoj ilustrace v dětské knize (M. Aleš, A. Kašpar, J. Lada, R. Lauda, Z. Burian). Rozvoj teorie a kritiky literatury pro mládež (generace Úhoru - O. Svoboda, V.F. Suk). Prozaická tvorba realisticky zaměřená (A. Mrštík, A. Jirásek, J.Š. Baar), se sociálním akcentem (M. Majerová, J.V. Pleva, K. Půlpán, V. Řezáč, H. Malířová, B. Benešová), populární cykly s dětskými hrdiny (F. Župan, P. Sula, F. Háj, A. Kutinová). Nová témata po r. 1918 – rozvoj literatury životopisné (A. Zhoř, J. Herben), s legionářskou tematikou (F. Langer, R. Medek, A. Cechmajstr aj.), historickou tematikou (E. Štorch, A. Wenig). Konjunktura dobrodružné literatury, její různé typy (J. Foglar, F. Běhounek, F. Flos, A. Musil), próza s přírodní tematikou (R. Těsnohlídek, J. Mahen, J. Tomeček). Lidová a autorská pohádka, studium pohádek, jejich adaptace a edice (J. Polívka, V. Tille-Říha, J. Š. Baar, J. Š. Kubín), tzv. boje o pohádku (průběh, argumenty obou stran). Rozvoj autorské pohádky (vliv K. Čapka – vlastní tvorba i přínos teorii pohádky, tvorba J. Čapka, V. Vančury, E. Basse, K. Poláčka, J. Lady, O. Sekory, aktualizace pohádek H. Malířové, sociální pohádky J. Wolkera). Poezie pro děti v návaznosti na předchozí období, inovativní proudy v poezii pro děti (nonsensová poezie V. Nezvala), epigoni J.V. Sládka (F.S. Procházka) a pokračující tvorba (J. Kozíšek). Nástup nové básnické generace ve 40. letech 20. století (F. Hrubín, F. Halas, J. Seifert). Okupace a její vliv na literaturu pro děti a mládež, akcentování historických látek (V. Vančura, I. Olbracht), negativní dopad cenzury (E. Štorch).